

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Directoraat-generaal Agro
Directie Agrokennis

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGA-AK / 13111578

Uw kenmerk
2013Z10921

Bijlage(n)
2

Datum 02 juli 2013
Betreft Antwoord op inbreng verslag van schriftelijk overleg aangaande resultaten internationale review onderbouwning ammoniakemissiefactoren

Geachte Voorzitter,

Hierbij stuur ik u mijn reactie op het schriftelijk overleg over "resultaten internationale review onderbouwning ammoniakemissiefactoren" van 13 juni 2013 (kenmerk 2013Z10921).

Naar aanleiding van diverse publicaties is afgelopen periode discussie ontstaan over de legitimiteit van de voorschriften die ter beperking van de uitstoot van ammoniak zijn gesteld voor de aanwending van dierlijke mest. Die discussie spitste zich toe op de vraag naar de wetenschappelijke onderbouwning van de ammoniakemissiefactoren die ten grondslag liggen aan de voorgeschreven aanwendmethoden.

Om een antwoord te krijgen op die vraag heb ik aan een internationaal panel van deskundigen gevraagd zich uit te spreken over de kwaliteit van deze onderbouwning. De resultaten hiervan heb ik u onlangs toegestuurd (vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 65).

Het antwoord dat de reviewers geven, neemt voor mij elke twijfel weg: de wetenschappelijke onderbouwning is deugdelijk. Daarmee is voor mij ook bevestigd dat de voorgeschreven aanwendmethoden effectief zijn en gelet op de doelstellingen van het emissiebeleid gerechtvaardigd. Ook geven de resultaten van de review geen aanleiding tot aanpassingen in kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS).

Ik heb ook goede nota genomen van de suggesties die de reviewers doen om onderzoek te doen naar de elementen die de ammoniakemissie beïnvloeden. Met de resultaten van dit onderzoek kan mogelijk een model worden ontwikkeld, waarmee de ammoniakemissie gedifferentieerd kan worden.

Een model voor lokale differentiatie van ammoniakemissie zou kunnen helpen om de effectiviteit van emissiearme maatregelen te vergroten en meer recht te doen aan ondernemers die met hun specifieke bedrijfsvoering een lagere ammoniakemissie realiseren. Als dit onderzoek leidt tot een in de praktijk bruikbaar en handhaafbaar model, zal

ik bij een toekomstig evaluatiemoment van de PAS, bezien hoe dit vervolgens een plek kan krijgen in het rekenmodel Aerius dat in het kader van de PAS zal worden gebruikt.

De 'Stichting Mesdag Zuivelfonds ' heeft na overleg met deskundigen een voorstel gedaan voor onderzoeksprioriteiten. Ik zal deze stichting en LTO betrekken in de nadere uitwerking van het onderzoek naar de elementen die de ammoniakemissie beïnvloeden.

(w.g.) Sharon A.M. Dijkma
Staatssecretaris van Economische Zaken

SO-resultaten internationale review onderbouwing ammoniakemissiefactoren

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de individuele schriftelijke input van de nationale reviewers is doorgestuurd naar de internationale review en willen zelf inzage in deze individuele inbreng.

Antwoord:

Alle informatie die ik heb gekregen van de WUR en DLO over de review, heb ik aan u gestuurd bij brief van 31 mei 2013 (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 65). De internationale reviewers hebben alleen de geïntegreerde nationale review ontvangen en niet de individuele bijdragen van de nationale reviewers.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris met deze leden de conclusie deelt dat er hiaten in de wetenschappelijke kennis zitten die opheldering vergen? Daarnaast vragen deze leden of het de inzet van de staatssecretaris is om ervoor te zorgen dat het door Sintermann c.s. en de nationale reviewers bepleite vervolgonderzoek voldoende van de grond komt, zodanig dat alle hiaten waarop onder meer de review wijst die met veldmetingen gedicht kunnen worden ook daadwerkelijk gedicht worden?

Antwoord

Uit de review blijkt dat de wetenschappelijke onderbouwing van de ammoniakemissiefactoren in Nederland gedegen is en internationaal zonder meer aanvaard. De review beveelt aan om nader onderzoek te doen naar de interactie tussen de verschillende elementen die de ammoniakemissie bepalen. Het ontwikkelen van een model is een geschikte manier om deze interactie te onderzoeken. Het veldonderzoek dat ik heb aangekondigd, dient het maken van dit model te ondersteunen. Bij de nadere uitwerking van het onderzoek naar de elementen die de ammoniakemissie beïnvloeden zal ik de Stichting Mesdag Zuivelfonds en LTO betrekken.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris ervan op de hoogte is dat in het recente onderzoek van Nienhuis en Lantinga mogelijke onderschatting van de emissie als gevolg van de lage ventilatiesnelheid is ingecalculeerd en dat dan nog forse lagere emissies worden gemeten? Deelt zij de mening dat niet cruciaal is of onderschatting wel of niet optreedt, maar of voor onderschatting correctie kan plaatsvinden?

Antwoord

Ik ben ervan op de hoogte dat in het onderzoek van Nienhuis en Lantinga een correctiefactor is toegepast. Het gaat er echter om of het wetenschappelijk verantwoord is om een correctiefactor toe te passen. Als dat mogelijk zou zijn, zou de methodiek immers geschikt zijn om de ammoniakemissie kwantitatief te bepalen. De review geeft echter aan dat de tunnelmethode niet geschikt is om de ammoniakemissie te bepalen. Daaruit volgt dat er geen wetenschappelijk onderbouwde correctiefactoren zijn om de uitkomsten uit de tunnelmethode te corrigeren.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris ook van mening is dat de tunnelmethodiek een bijdrage kan leveren aan het doorgronden van de (fysische) processen die zich bij ammoniakemissie na het uitrijden van mest op veldschaal afspelen en daarmee een bijdrage kan leveren aan bestaande hiaten? In aansluiting vragen deze leden of de staatssecretaris de tunnelmethode in vervolgonderzoek niet uit zal sluiten, zolang deze wetenschappelijk verantwoord wordt toegepast.

Antwoord

De review geeft dat de tunnelmethode gebruikt kan worden om het verschil in ammoniakemissie tussen verschillende aanwendingsmethoden beter te begrijpen. De resultaten van dergelijk onderzoek kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om ammoniakemissiemodellen te verbeteren. Het is dus mogelijk dat onderzoekers bij de ontwikkeling van het aangekondigde model ondersteunende onderzoeken uit laten voeren met de tunnelmethodiek.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of het juist is dat de massabalansmethode niet bij windstil weer kan worden toegepast en of de emissiefactoren wel van toepassing zijn op windstil weer. In aanvulling hierop vragen de leden of metingen bij windstilte worden meegenomen in het veldonderzoek.

Antwoord

Wetenschappelijk is aangetoond dat er bij volkomen windstilte nauwelijks emissie optreedt. Met de massabalansmethode wordt onder dergelijke omstandigheden ook nauwelijks emissie gemeten. De emissiefactoren hebben echter betrekking op het gemiddelde van alle omstandigheden; de onderliggende dataset van de emissiefactoren bevatten dus zowel omstandigheden met veel wind als omstandigheden met relatief weinig wind.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen welke meetmethoden de staatssecretaris wil betrekken in het toegezegde veldonderzoek?

Antwoord

Het veldonderzoek is ondersteunend voor de ontwikkeling van een model om de ammoniakemissie bij uitrijden van mest op lokaal niveau te kunnen schatten. Welke meetmethode daarvoor het meest geschikt is, laat ik over aan de deskundigheid van de onderzoekers.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris in de veldmetingen alle elementen meeneemt die de ammoniakemissie kunnen beïnvloeden, zodanig dat bezien kan worden of voor de meest invloedrijke elementen de vastgestelde emissiefactoren gedifferentieerd kunnen worden?

Antwoord

Het onderzoek is er juist op gericht om de interactie tussen alle elementen te onderzoeken. Alle elementen zullen dus in het onderzoek worden betrokken

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of het de inzet van de staatssecretaris is om de projecten rond kringlooplandbouw (VBBM en NFW) mee te nemen in dergelijk veldonderzoek?

Antwoord

De aanpak van de kringloopboeren gaat uit van bovengrondse aanwending. Bij deze aanwendingmethode gaat onnodig veel stikstof in de vorm van ammoniak verloren. In een evaluatie van een praktijkproef die de VBBM en NFW in de periode 2010-2012 hebben uitgevoerd komt de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet tot de conclusie dat het mineralenmanagement van de kringloopboeren nauwelijks tot minder emissie leidt dan dat van niet-kringloopboeren. Ik heb het evaluatierapport van de CDM bijgevoegd. Gezien de doelstelling van het ammoniakbeleid acht ik verder onderzoek daarnaar daarom niet zinvol.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen welk tijdpad de staatssecretaris voor ogen heeft?

Antwoord

De opzet van het veldonderzoek is afhankelijk van de vragen die beantwoord moeten worden voor het ontwikkelen van een model. Het ontwikkelen van een dergelijk model zal naar verwachting tenminste twee jaar in beslag nemen.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris de beperkte beschikbaarheid van meetgegevens met betrekking tot de droge depositie erkent?

Antwoord

Vanwege de beperkte beschikbaarheid van meetgegevens is in 2012 een programma opgezet voor de meting van droge deposities. In opdracht van mijn ministerie voert het RIVM momenteel droge-depositiemetingen uit in de Natura 2000-gebieden Bargerveen (Emmen) en Binnenveld (Wageningen). Volgend jaar zal hier nog een derde locatie aan toe worden gevoegd.

Naast deze droge-depositiemetingen, die technisch lastig en relatief duur zijn, wordt in 60 Natura 2000-gebieden (>300 meetpunten) de concentratie ammoniak in de lucht gemeten. Dit vanuit het Meetnet Ammoniak Natura 2000 (MAN) dat in 2005 is gestart.

Beide meetnetten worden gebruikt voor het valideren van rekenmodellen voor stikstofdepositie.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris kan aangeven hoe zij borgt dat na aanpassing de modellen wel een accurate, empirisch onderbouwde inschatting geven van de stikstofdepositie op lokaal niveau? Voorts vragen deze leden of de staatssecretaris de aanpassingen zo vorm wil geven dat de huidige onzekerheid substantieel verminderd wordt?

Antwoord

De aanpassingen waar naar wordt verwezen in mijn brief van 31 mei 2013 (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 65) zijn nodig om het model state-of-the-art te maken voor depositieberekeningen op nationale/internationale schaal.

Deze aanpassingen hebben betrekking op de modellering van de verspreiding van ammoniak over relatief langere afstanden (meer dan 20 kilometer). Zoals aangegeven vraag ik het RIVM deze aanpassingen door te voeren.

Voor het gebruik van het model voor het berekenen van deposities op lokale schaal gaf de review aan dat de methode state of the art is. De afwezigheid van gegevens over lokale depositie-eigenschappen leidt wel tot onzekerheden. Het RIVM valideert daarom de berekeningen met behulp van de metingen zoals genoemd in het antwoord op de vorige vraag.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris naast de door haar beoogde aanpassing van het model ook uitgebreid veldonderzoek wil entameren ten aanzien van de droge depositie?

Antwoord

De metingen zijn al in werking gezet, zie ook mijn antwoord op de vraag over beschikbaarheid van meetgegevens met betrekking tot droge depositie.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris kan aangeven waarom het uitgebreid veldmonitoringsprogramma, dat zij tijdens het algemeen overleg Mestwetgeving (6 maart 2013) noemde, niet in reviews en Kamerbrief terug komt?

Antwoord

Het genoemde veldmonitoringsprogramma zoals ook hiervoor beschreven loopt wat betreft de depositiemetingen pas één jaar en is daarom nog niet gebruikt in de validatie van de modellen. Dit zal vanaf 2014 plaatsvinden. Het MAN en droge depositiemetingen uit het verleden worden wel al gebruikt voor validatie van de modellen.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of het veldmonitoringsprogramma zich in het bijzonder ook richt op de droge depositie

als gevolg van de emissie vanuit individuele puntbronnen, als stallen, en of daarbij gebruik gemaakt wordt van zogenaamde biomonitoring?

Antwoord

Bij de droge-depositiemetingen worden de totale depositieniveaus gemeten. Er kan daarbij geen onderscheid worden gemaakt naar de verschillende bronnen die hieraan bijdragen. Er wordt geen gebruik gemaakt van biomonitoring.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de veronderstelling juist is dat in de modellen die in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof gebruikt worden (OPS/Aerius) de diversiteit en invloed van factoren als mestsamenstelling en zuurtegraad van mest en maatregelen nauwelijks tot zijn recht komt? In vervolg daarop vragen de leden of de bedoeling is om via vervolgonderzoek hier werk van te maken?

Antwoord

In deze modellen wordt inderdaad gebruik gemaakt van landelijke gemiddelden. Op dit moment is het niet mogelijk om deze diversiteit aan factoren op te nemen in AERIUS, simpelweg omdat er geen inzicht in deze informatie per bedrijf is. Voor stallen wordt in AERIUS rekening gehouden met verschillen in stalemissie op basis van de codes uit de Regeling Ammoniak en Veehouderij (RAV).

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of het juist is dat de financiering voor de meetmast in Speuld door de regering wordt stopgezet? Daarnaast vragen de leden naar de gevolgen hiervan voor het continu meten van de droge stikstofdepositie en het ijken en valideren van depositiemodellen en –kaarten?

Antwoord

In de periode 2007-2010 zijn in Speuld metingen uitgevoerd in opdracht van het voormalige ministerie van VROM. Die zijn in 2010 gestopt. In 2012 is het RIVM, in opdracht van het ministerie van EZ, gestart met een nieuw meetprogramma voor droge depositie. Daarbij is overwogen om opnieuw metingen uit te voeren in Speuld maar is uiteindelijk gekozen voor twee nieuwe meetlocaties in andere Natura 2000-gebieden (Bargerveen en Binnenveld). Hier wordt nog een derde locatie aan toegevoegd. Er wordt hiervoor gezocht naar een locatie met een geschikte vegetatiesamenstelling welke een aanvulling is op de al bestaande meetpunten.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris bereid is het stopzetten van de financiering van het genoemde meetpunt te heroverwegen?

Antwoord

Nee, er is voorzien in een nieuw meetprogramma dat gericht is op de depositie in Natura 2000-gebieden boven verschillende in kader van de PAS interessante vegetatiesamenstellingen.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of de staatssecretaris bereid is de bevindingen en het pleidooi uit het wetenschappelijke artikel “ accurate estimation of ammonia emissions after manure application: an interdisciplinary approach” van een onderzoeker van Wageningen Universiteit mee te laten nemen in het vervolgonderzoek?

Antwoord

Ik ga er van uit dat de opdrachtnemers van het vervolgonderzoek alle relevante kennis en inzichten op het gebied van ammoniakemissie bij de uitwerking en de opzet van de proeven betrekken.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen hoe de staatssecretaris de inconsistentie in meetmethoden beoordeelt?

Antwoord

In andere landen worden inderdaad verschillende meetmethoden gebruikt. Uit de review blijkt echter dat dit geen consequenties heeft voor de resultaten van de ammoniakemissiemetingen.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen wat de reden is dat landen allemaal hun eigen meetmethoden mogen kiezen?

Antwoord

Het meten van ammoniakemissie is geen Europese verplichting waarvoor standaarden zijn ingesteld.

Vraag

De leden van de VVD-fractie, de PVV-fractie, CDA-fractie, ChristenUnie-fractie en SGP-fractie vragen of er nieuwe metingen verricht worden in de toekomst, en zo ja, of deze aan voorwaarden onderhevig zullen zijn zodat er een meer consistent beeld wordt gevormd, en dus een eerlijkere vergelijking kan worden gemaakt?

Antwoord

Nieuwe metingen zullen plaatsvinden voor zover die bijdragen aan de doelstelling zoals verwoord in de inleiding.

Vraag

De leden van de PvdA-fractie ontvangen graag een reactie van de staatssecretaris op de kritiek van onder andere de heer Erisman van het Louis Bolk Instituut die zegt dat er wel heel eenzijdig geshopt zou zijn uit het rapport over de review en willen weten of de staatssecretaris deze kritiek kan weerleggen?

Antwoord

In de inleiding heb ik uiteengezet welke betekenis de review voor het kabinet heeft en welke beleidsgevolgen ik daaraan verbind. Dat in de eerder aan de Kamer gezonden brief niet alle kanttekeningen en aanbevelingen in de review zijn genoemd, moet in dat licht worden gezien.

Vraag

De leden van de PvdA-fractie vragen wat de budgettaire gevolgen zijn van het veldonderzoek?

Antwoord

De kosten van het onderzoek zijn afhankelijk van de opzet van het onderzoek. Ik zal een onderzoeksplan op laten stellen op basis van het hierboven beschreven doelstelling.

Vraag

De leden van de PvdA-fractie vragen of het juist is dat de elektronische monitoring van luchtwassers tot nu toe in de pilot-fase verkeerde? Daarnaast willen deze leden weten hoe bij deze 'controle op afstand' is geregeld dat hier niet mee gefraudeerd kan worden?

Antwoord

De verplichting tot elektronische monitoring is opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer en vanaf 1 januari dit jaar verplicht voor nieuwe luchtwassers. Voor bestaande luchtwassers geldt een overgangstermijn van 3 jaar. In 2011 en 2012 heeft een implementatieproject plaatsgevonden, dat de betrokken partijen (gemeenten, provincies, veehouders en luchtwasserfabrikanten) heeft voorbereid op deze wettelijke verplichting.

De verplichting tot elektronische monitoring houdt in dat een vijftal parameters 'digitaal' moet worden geregistreerd (art. 3.125 Activiteitenbesluit milieubeheer).

Dit houdt dus niet in dat op afstand wordt gecontroleerd. Gegevens over de vijf parameters moeten worden bewaard en kunnen door het bevoegd gezag worden ingezien.

Vraag

De leden van de SP-fractie vragen waarom de staatssecretaris de aangenomen motie tot verlenging van de praktijkproef bovengronds aanwenden van mest (Kamerstuk 33 037, nr. 28) niet uitvoert? Daarnaast willen deze leden weten of de staatssecretaris bereid is om alsnog een vrijstelling of onderzoeksontheffing te verlenen het liefst voor een periode van vijf jaar?

Antwoord

In de betreffende motie wordt gevraagd om verlenging van een ontheffing die in 2010 aan de Vereniging tot Behoud van Boer en Milieu (VBBM) en de vereniging Noordelijke Friese Wouden (NFW) is verleend voor de uitvoering van een praktijkproef in de periode 2010 - 2012. In verschillende brieven (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 32 en Vergaderjaar 2013-2014, 33037, nr. 50) aan uw Kamer is uiteengezet dat onderzoek ingevolge bepalingen in het Besluit gebruik meststoffen aan specifieke voorwaarden moet voldoen opdat voor de uitvoering daarvan ontheffing of vrijstelling van de voorschriften voor aanwending van mest kan worden verleend.

Sinds de afronding van de praktijkproef in 2012 heb ik van de twee verenigingen geen nieuw onderzoeksvorstel meer ontvangen dat voldoet aan de voorwaarden die het besluit stelt om

voor een ontheffing in aanmerking te komen. Ik heb u daarover geïnformeerd (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 32 en Vergaderjaar 2013-2014, 33037, nr. 50).

In mijn brief van 31 mei 2013 heb ik uiteengezet waarom ik ook niet de mogelijkheid heb vrijstelling te verlenen (Vergaderjaar 2013-2014, 33037, nr. 65).

Mij zijn geen nieuwe feiten of omstandigheden bekend die reden zouden kunnen geven nu een ander standpunt hierover in te nemen.

Vraag

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de staatssecretaris aan te geven welke maatregelen de kringloopboeren zouden moeten nemen om tot een gunstiger beoordeling van het certificaat te komen?

Antwoord

Zoals de review heeft bevestigd, staat vast dat bij bovengrondse aanwending van drijfmest meer ammoniak vervluchtigt dan bij aanwending in of op de bodem. Vrijstelling van de voorschriften voor aanwending van drijfmest zou kunnen worden overwogen indien is verzekerd dat de kringloopboeren dat nadeel binnen hun bedrijfsvoering kunnen compenseren. De maatregelen die in het certificaat worden genoemd doen dat onvoldoende, zo is door de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet vastgesteld.

Waar het certificaat voorts in tekort schiet is de borging dat de kringloopboeren de voorgeschreven maatregelen ook daadwerkelijk nemen. Onafhankelijk toezicht – anders dan van overheidswege – zou daarin moeten voorzien.

Vraag

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de staatssecretaris om nader te onderbouwen waarom akkerbouwers wel een vrijstelling krijgen terwijl deze akkerbouwers gewone drijfmest mogen gebruiken en het hierbij om veel meer hectares gaat, en de groep van 100 kringloopmelkveehouders niet in aanmerking komt voor een verlenging van de vrijstelling.

Antwoord

Op bouwland mag drijfmest bovengronds worden aangewend mits deze met één machine op het grondoppervlak wordt gebracht en ondergewerkt met als gevolg dat de mest als zodanig niet meer zichtbaar op het grondoppervlak ligt. Ter beperking van de ammoniakverliezen bij aanwending is in de brief van 11 oktober 2012 (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr. 32) aangekondigd dat deze werkwijze vanaf 1 januari 2014 niet meer zal worden toegestaan. Vanaf die datum zal drijfmest op bouwland in alle gevallen direct vanuit een spuitstuk in de bodem moeten worden gebracht.

Vraag

De leden van de SGP-fractie vragen of de veronderstelling juist is dat de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet bij haar beoordeling van de gevraagde vrijstelling met het gangbare, gemiddelde TAN-gehalte gerekend heeft, en niet met het lagere, bedrijfsspecifieke TAN-gehalte? Verder vragen deze leden of de staatssecretaris erkent dat dit een vertekend beeld geeft van de daadwerkelijke emissiereductie die de 'kringloopmelkveehouders' weten te realiseren en of zij bereid is op grond hiervan haar besluit te heroverwegen?

Antwoord

Nee, die veronderstelling is niet juist. De Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) heeft bij de evaluatie van de resultaten van de praktijkproef gerekend met de gegevens van de mestsamenvatting zoals die door de twee verenigingen zijn aangeleverd, niet met forfaiten. De door de VBBM en NFW aangeleverde mestanalyses laten zien dat het Totale Ammoniakale Stikstof (TAN) -aandeel in de totale hoeveelheid stikstof in hun mest lager is dan het landelijk gemiddelde.

De door de CDM uitgevoerde berekening op basis van rantsomenvatting leverde overigens een minder gunstige uitkomst. Niet duidelijk is waardoor dit verschil wordt veroorzaakt.

Op basis van gemeten TAN-gegevens heeft de CDM, mede rekening houdend met de weersomstandigheden bij de aanwending gedurende de proef, met behulp van het Alfammodel de ammoniakemissie berekend. De uitkomsten laten zien dat de ammoniakemissie bij bovengronds uitrijden, bij NFW- en VBBM-bedrijven weliswaar lager is dan gemiddeld bij bovengronds aanwenden, maar hoger dan gemiddeld bij gebruik van de sleepvoet en bij zodebemesting. Zoals ik heb betoogd in mijn brief van 31 mei 2013 (Vergaderjaar 2013-2014, 33037, nr. 65), acht ik dit verschil zo groot dat het geen vrijstelling rechtvaardigt.

Vraag

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de staatssecretaris in te gaan op de berichten in de media (<http://www.foodlog.nl/artikel/kamer-misleid-over-ammoniakbeleid/>) dat de review in feite een genuanceerder beeld geeft dan de conclusies die zij heeft getrokken dat het huidige beleid voldoende wetenschappelijk onderbouwd is.

Antwoord

Zie hiervoor mijn antwoord op de eerste vraag van de PvdA-fractie.

Vraag

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de staatssecretaris te bevestigen, dat de werkelijke lokale depositie niet uit de modellen kan worden afgeleid, en dat deze modellen dan ook geen onderbouwing kunnen zijn voor de beheerplannen die onder de Programmatische Aanpak Stikstof worden opgesteld? Deze leden zijn verder benieuwd welke consequenties de staatssecretaris hieraan verbindt, als dit klopt?

Antwoord

Met het model worden de berekeningen op lokaal niveau op basis van beschikbare informatie uitgevoerd. Hierbij wordt inderdaad gebruik gemaakt van landelijke gemiddelden voor wat betreft emissie uit mestaanwending. Om de uitkomsten van het model te controleren wordt het model met behulp van veldmetingen gevalideerd.

De internationale review heeft geconcludeerd dat het op lokale schaal berekenen van depositie met deze modellen state of the art is. Door meer locatie specifieke gegevens in te voeren worden aanwezige onzekerheden verkleind. In het kader van de PAS (rekenmodel AERIUS) wordt daarom, waar openbaar beschikbaar, gebruik gemaakt van lokale gegevens over emissie uit bijvoorbeeld stallen, wegverkeer en industrie. Daarmee wordt in de PAS gebruik gemaakt van de best beschikbare en gevalideerde kennis.

Vraag

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen graag weten welke aanpassingen het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) gaat aanbrengen, en op welke termijn dit zal gebeuren?

Antwoord

Ik heb het RIVM gevraagd het model voor nationale schaal aan te passen volgens de aanbevelingen uit de review. Ik ben in overleg met het RIVM over de wijze waarop dit kan. Hier zullen naar verwachting enkele jaren voor nodig zijn.

Vraag

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen of de staatssecretaris kan aangeven welke metingen zij in het veldonderzoek laat uitvoeren, en wanneer de resultaten hiervan bekend zullen worden?

Antwoord

In mijn brief van 5 maart 2013 (Vergaderjaar 2012-2013, 33037, nr 45) heb ik aangegeven dat ik de invulling van het veldonderzoek wilde laten afhangen van de review. De review geeft aan dat er veel elementen zijn die de ammoniakemissie beïnvloeden, zoals temperatuur, windsnelheid, droge stofgehalte, zuurtegraad, mestsamensstelling en bodembedekking. De emissie op lokaal niveau wordt bepaald door een samenspel van bovenstaande elementen. Om dit samenspel te kunnen kwantificeren dient een model te worden ontwikkeld. Het veldonderzoek, dat ik heb aangekondigd wil ik mede daarvoor benutten.

Vraag

Het huidige beleid op het gebied van ammoniak en mest, waarbij de mest verplicht geïnjecteerd moet worden, vernietigt het bodemleven en zorgt zo voor een slechte bodemvruchtbaarheid. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat door minder dieren in ons land te houden, de mestregels wat dit betreft ook versoepeld kunnen worden, omdat de totale ammoniakbelasting zal afnemen. Zij pleiten ervoor dat de staatssecretaris het plafond aan de totale mestproductie in stand houdt, en deze verder verlaagt, waardoor het bovengronds uitrijden van dierlijke mest wederom mogelijk wordt, en we onze bodems vruchtbaar kunnen houden. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen hier graag een reactie op.

Antwoord

De review bevestigt dat bij bovengrondse aanwending van drijfmest meer ammoniak vervluchtigt dan bij aanwending in of op de bodem. De door de PvdD voorgestelde oplossing staat daarom op gespannen voet met het beleidsdoel nutriënten uit meststoffen zoveel mogelijk ten goede te laten komen aan gewassen en diffuse verspreiding naar andere milieucomponenten te voorkomen.

Dat mest die op andere wijze dan breedwerpig bovengronds toegediend het bodemleven zou schaden en daarmee de bodemvruchtbaarheid, zoals de leden stellen, vindt geen steun in wetenschappelijk onderzoek. Dat was een van de bevindingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het rapport Emissiearm bemesten geëvalueerd (Kamerstukken 2008-2009, 28 385, nr. 134).

Directoraat-generaal Agro
Directie Agrokennis

DGA-AK / 13111578